

ਯੂਹੰਨਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮੌਤ

(14:1-12)

ਯਿਸੂ ਦੀ ਸੇਵਕਾਈ ਦੇ ਠੁਕਰਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਮੱਤੀ 11 ਅਤੇ 12 ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਅਧਿਆਇ 13 ਵਾਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਅਧਿਆਇ 14 ਤੋਂ 17 ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਲਈ ਵਾਧੂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇਣ ਤੇ ਫ਼ੋਕਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਅਤੇ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪਰ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਦੋ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਧੜਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਸੀਹਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੰਨ ਰਹੇ ਸਨ ਭਾਵ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਉਹ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਮੰਨ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਸਨ, ਭਾਵ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਫੁੱਟ ਉਸ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਯਿਸੂ ਨੇ ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਦੱਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।¹

ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਨਜ਼ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਹਾਕਮ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਯਿਸੂ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੀ ਉੱਠਿਆ ਯੂਹੰਨਾ ਹੀ ਹੈ (14:1-12)। ਭੀੜ ਨੇ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਮਸੀਹਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਠੀਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ (14:13-21, 34-36)। ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ ਚੱਲਣ ਵੇਲੇ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਭੂਤ ਸਮਝ ਲਿਆ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਛਾਣ ਲਿਆ (14:22-33)।

ਇਕ ਅਰਥ ਵਿਚ ਯੂਹੰਨਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮੌਤ ਨੇ ਯਿਸੂ ਦੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਮੌਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਯੂਹੰਨਾ ਅਤੇ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਤਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਬੜੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਆਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ (14:1-12)²

ਯਿਸੂ ਬਾਰੇ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦਾ ਗਲਤ ਵਿਚਾਰ (14:1, 2)

¹ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਾਜਾ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਯਿਸੂ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣੀ। ²ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਇਹ ਯੂਹੰਨਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੀ ਉੱਠਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ !

ਆਇਤ 1. ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਜੋੜਨ ਲਈ ਮੱਤੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਇਕ ਆਮ ਵਾਕਅੰਸ਼ ਹੈ (11:25; 12:1); ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸਦਾ ਸੰਕੇਤ ਸਖ਼ਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਾਲਜ਼ਮ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਪਿਛਲੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਾਸਰਤ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ, ‘‘ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਕਿੱਥੇ ਮਿਲੀਆਂ?’’ (13:54)। ਇਹ ਸਵਾਲ ਆਇਤਾਂ 1 ਅਤੇ 2 ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਹੇਰੋਦੇਸ

ਦਾ ਜਵਾਬ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇੱਥੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਕਮ ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੇਰੋਦੇਸ ਅੰਤਿਪਾਸ ਸੀ। ਹੇਰੋਦੇਸ ਮਹਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਰਾਜ ਉਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਰਖਿਲਾਉਸ ਨੂੰ ਯਹੂਦੀਆ, ਸਾਮਰੀਆ, ਇਦੁਮੀਆ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਉਹੀ ਰਾਜਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਯੂਸੁਫ਼, ਮਰੀਅਮ ਅਤੇ ਯਿਸੂ ਦੇ ਮਿਸਰ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਯਹੂਦੀਆ ਉੱਤੇ ਹਾਕਮ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੋਂ ਸਹਿਮੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਅਤੇ ਖ਼ਾਬ ਵਿਚ ਚਿਤਾਵਨੀ ਪਾਉਣ ਕਰਕੇ ਯੂਸੁਫ਼ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗਲੀਲ ਦੇ ਨਾਸਰਤ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ (2:22, 23)।

ਹੇਰੋਦੇਸ ਫ਼ਿਲਿੱਪਸ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਤਰੁਖਿਨੁਸ ਏਤੁਰੀਆ, ਗੋਲਨੀਟਿਸ, ਬੈਤਨੀਯਾਹ ਅਤੇ ਅਰੰਤਿਸ ਨਾਮ ਉੱਤਰੀ ਇਲਾਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਹੇਰੋਦੇਸ ਅੰਤਿਪਾਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਇਲਾਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗਲੀਲ ਅਤੇ ਪਿਰੀਆ ਵੀ ਸਨ। ਅਰਖਿਲਾਉਸ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ (ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਾਕਿਮ) ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਅੰਤਿਪਾਸ ਅਤੇ ਫ਼ਿਲਿੱਪਸ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ‘ਟੈਟਰਾਰਕ’ ਭਾਵ ‘ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਹਾਕਮ’ (ਲੂਕਾ 3: 1) ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ।^੧ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਰਾਜੇ ਜਾਂ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਜਾਂ ਹਾਕਮ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਹੇਰੋਦੇਸ ਅੰਤਿਪਾਸ ਹੇਰੋਦੇਸ ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਤੀਜੀ ਪਤਨੀ ਮਲਬੇਸ ਜੋ ਸਾਮਰੀ ਸੀ, ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਯਹੂਦੀ ਖੂਨ ਸੀ। ਹੇਰੋਦੇਸ ਅੰਤਿਪਾਸ ਨੇ 4 ਈ. ਪੂ. ਤੋਂ 39 ਈ. ਤਕ ਪਿਰੀਆ ਅਤੇ ਗਲੀਲ ਉੱਤੇ ਹਕੂਮਤ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਨਾਸਰਤ ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾਕਾਈ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ।

ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਕੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਹੇਰੋਦੇਸ ਮਹਾਨ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਹੇਰੋਦੇਸ ਅੰਤਿਪਾਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਯੂਹੰਨਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮੌਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਸੀ (14: 1-12)। ਉਹ ਯਿਸੂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਰੋਮੀ ਪੇਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਹਾਕਮ ਸੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਪਿਲਾਤੁਸ ਨੇ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਲੂਕਾ ਨੇ ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਲੂਕਾ 23:6-12)। ਹੇਰੋਦੇਸ ਅੰਤਿਪਾਸ ਯਿਸੂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਿ ਪਿਲਾਤੁਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ। ਪਿਲਾਤੁਸ ਦੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚਲਾ ਪੁਰਾਣਾ ਝਗੜਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਯਿਸੂ ਬਾਰੇ ਸੁਣਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੀ ਬੜੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਅਜਜ਼ਾ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖੇ। ਜਦ ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਜ਼ਾਲਿਮਾਨਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਠੱਠਾ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਨਾਲ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਲਾਤੁਸ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।

ਮੱਤੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਯਿਸੂ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣੀ। ‘ਖ਼ਬਰ’ (akoe) ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ‘ਮਸ਼ਹੂਰੀ’ (KJV) ਜਾਂ ‘ਰਿਪੋਰਟਾਂ’ (NIV) ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੱਤੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦ ‘ਸਾਰੇ ਸੂਰੀਆ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਧੁੰਮ ਪੈ ਗਈ’ (4:24) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਫ਼ਲਸਤੀਨ ਦੇ ਪੂਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਫੈਲ ਚੁੱਕੀ ਸੀ (4:24, 25 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)। ਮਰਕੁਸ ਅਤੇ ਲੂਕਾ ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਬਾਰੇ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦਾ ਖ਼ਬਰ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਲਿਮਿਟਡ ਕਮੀਸ਼ਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਦ ਰਸੂਲ ਉਸ ਦੇ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਨਾਲ ਬੀਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਿਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਭੂਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਰਹੇ ਸਨ (ਮਰਕੁਸ 6: 12-14; ਲੂਕਾ 9:6, 7)। ਲਿਖਤ ਵਿਚ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇ ਸਰੋਤ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ। ਹੇਰੋਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨਗਰ ਤਿਬਰਿਆਸ ਕਫ਼ਰਨਾਹੂਮ ਤੋਂ ਗਲੀਲ ਦੀ ਝੀਲ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਹੀ ਸੀ। ਯਿਸੂ ਦੀ ਸੇਵਕਾਈ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੇਰੋਦੇਸ ਕੋਲ ਉਸ ਦੇ ਮੁਖ਼ਤਿਆਰ ਖ਼ੁਜ਼ਾਹ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਸੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਯਿਸੂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਸਨ (ਲੂਕਾ 8: 1-3)।⁴ ਹੇਰੋਦੇਸ ਅਤੇ ਮਸੀਹੀ ਲਹਿਰ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂਅ ਮਨਹੇਮ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹੀ ਮਸੀਹੀ ਬਣਿਆ ਹੋਵੇ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 13: 1)।

ਆਇਤ 2. ਯਿਸੂ ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ‘ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪੁੱਤਰ’ ਆਖਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਨਾਂਵਾਂ ਨਾਲ ਸੱਦ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨਾਂਅ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦ ਯਿਸੂ ਨੇ ਚੇਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, ‘‘ਲੋਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕੀ ਆਖਦੇ ਹਨ?’’ (16: 13), ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜਵਾਬ ਇਹੀ ਸੀ ਕਿ ‘‘ਯੂਹੰਨਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ’’ (16: 14)। ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਈ ਧਾਰਣਾ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਯਿਸੂ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੀ ਉੱਠਣ ਵਾਲਾ ਯੂਹੰਨਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੈ (ਮਰਕੁਸ 6: 14-16; ਲੂਕਾ 9: 7-9)। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ‘‘ਇਹ ਯੂਹੰਨਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੀ ਉੱਠਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ!’’

ਅਨਪੜ੍ਹ ਅਤੇ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਲੋਕ ਕੁਝ ਕਾਰਣਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਪੁੱਜ ਸਕਦੇ ਹਨ:

(1) ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਯੂਹੰਨਾ ਦੀ ਉਮਰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਸੀ। ਯਿਸੂ ਅਤੇ ਯੂਹੰਨਾ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਸੀ (ਲੂਕਾ 1: 26, 56, 57)। (2) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਕਾਈਆਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੀਆਂ ਜੁਲਦੀਆਂ ਸਨ (3: 13; ਯੂਹੰਨਾ 3: 30)। (3) ਯੂਹੰਨਾ ਅਤੇ ਯਿਸੂ ਇੱਕੋ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ: ‘‘ਤੇਬਾ ਕਰੋ ਕਿਉਂ ਜੋ ਸੁਰਗ ਦਾ ਰਾਜ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਹੈ’’ (3: 2; 4: 17)। (4) ਯੂਹੰਨਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮੋਅਜ਼ਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ (ਯੂਹੰਨਾ 10: 41),⁵ ਪਰ ਯਿਸੂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਿਚਾਰ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਛੜੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਿਆਂ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਯੂਹੰਨਾ ਬੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਜੀ ਉੱਠਿਆ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।⁶

ਬੇਸ਼ੱਕ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੋਸ਼ੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨਾਲ ਹੀ ਯਿਸੂ ਬਾਰੇ ਇਸ ਨਿਚੋੜ ਤੇ ਪੁੱਜਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਯੂਹੰਨਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੈਕ ਪੀ. ਲੂਈਸ ਨੇ ਧਿਆਨ ਦੁਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਸੇਫ਼ਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ‘‘ਹੇਰੋਦੇਸ ਮਹਾਨ ਆਪ ਆਪਣੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਪੁੱਤਰਾਂ ਸਿਕੰਦਰ ਅਤੇ ਅਰਿਸਤੋਬਲੁਸ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ।’’⁷

ਯੂਹੰਨਾ ਦੀ ਗਿਰਫ਼ਤਾਰੀ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਵਿਰਤਾਂਤ (14:3-12)

³ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਫ਼ਿਲਿੱਪੁਸ ਦੀ ਤੀਵੀਂ ਹੇਰੋਦਿਯਾਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਯੂਹੰਨਾ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਬੱਧਾ ਅਤੇ ਕੈਦ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ⁴ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਯੂਹੰਨਾ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਭਈ ਉਹ ਦਾ ਰੱਖਣਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ⁵ਪਰ ਜਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਣਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਡਰਿਆ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਨਬੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ⁶ਪਰ ਜਦ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਆਇਆ ਤਦ ਹੇਰੋਦਿਯਾਸ ਦੀ

ਧੀ ਨੇ ਵਿਚਾਲੇ ਨੱਚ ਕੇ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੂੰ ਰਿਝਾਇਆ। ⁷ਜੇ ਉਹ ਨੇ ਸਹੁੰ ਖਾ ਕੇ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਭਈ ਜੋ ਕੁਝ ਤੂੰ ਮੰਗੇਂ ਸੋਈ ਤੈਨੂੰ ਦਿਆਂਗਾ ⁸ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਚੁੱਕ ਨਾਲ ਬੋਲੀ, ਯੂਹੰਨਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸਿਰ ਐਥੇ ਥਾਲ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਦਿਓ। ⁹ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਉਦਾਸ ਹੋਇਆ ਪਰ ਆਪਣੀ ਸਹੁੰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੇ ਉਹ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਸਨ ਉਸ ਨੇ ਦੇ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ। ¹⁰ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਭੇਜ ਕੇ ਕੈਦਖਾਨੇ ਵਿਚ ਯੂਹੰਨਾ ਦਾ ਸਿਰ ਵਢਵਾ ਸੁੱਟਿਆ। ¹¹ਅਤੇ ਉਹ ਦਾ ਸਿਰ ਥਾਲ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਅਰ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਲੈ ਗਈ। ¹²ਅਰ ਉਹ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਓਥੇ ਜਾ ਕੇ ਲੋਥ ਚੁੱਕੀ ਅਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਬਿਆ ਅਤੇ ਆਣ ਕੇ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਖਬਰ ਦਿੱਤੀ।

ਇਹ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਯਿਸੂ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੀ ਉੱਠਿਆ ਯੂਹੰਨਾ ਹੀ ਹੈ, ਪਵਿੱਤਰ ਲਿਖਤ ਦਾ ਇਹ ਭਾਗ ਬਰੈਕਟ ਵਿਚ ਇਕ ਝਾਕੀ ਹੈ। ਕਾਲਕ੍ਰਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਯੂਹੰਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਰਫ਼ਤਾਰ ਹੋਇਆ (4: 12); ਅਤੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੇਹਰਕਤ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਯਿਸੂ ਕੋਲ ਇਹ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਜਿਸਦੀ ਉਡੀਕ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਭਲਾ ਉਹ ਉਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ (11: 1-6)। ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਹੋਰੋਦਿਆਸ ਦੀ ਬੇਟੀ ਸਲੋਮੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਯੂਹੰਨਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ (14: 3-12)। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਯਾਦ ਤੋਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਯਿਸੂ ਜੀ ਉੱਠਿਆ ਯੂਹੰਨਾ ਹੀ ਹੈ (14: 1, 2)।

ਇਹ ਆਇਤਾਂ ਮਸੀਹ ਦੀ ਅਨਿਆਪੂਰਣ ਮੌਤ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਡਗਲਸ ਆਰ. ਏ. ਹੇਅਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਲੱਗਾ:

ਧਰਮਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਰਥ ਵਿਚ ਕਹਾਣੀ ਯਿਸੂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਝੱਲਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਯੂਹੰਨਾ ਵਾਂਗ ਹੀ ਯਿਸੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹੀ ਗੱਲ ਰੂਪ ਬਦਲਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਤਿੰਨ ਚੇਲਿਆਂ ਨਾਲ ਯਿਸੂ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਫ਼ੋਕਸ ਬਣੇਗੀ (17: 9-13)।^੯

ਆਇਤਾਂ 3, 4. ਮੱਤੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਯੂਹੰਨਾ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਸੀ। ਸਿਪਾਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਹੇਰੋਦੇਸ ਕੋਲ ਲਿਆਏ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜੋਸੇਫ਼ਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਯੂਹੰਨਾ ਨੂੰ ਕੈਦ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਖਾਰੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚਲਾ ਇਕ ਕਿਲ੍ਹਾ ਮਕੇਰਸ ਸੀ^{੧੦} (11:2 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)।

ਯੂਹੰਨਾ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਬੀ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਤੇ ਮੁਜਰਮ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸੀ। ਹੇਰੋਦੇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਬਤਿਯਾਹ ਦੇ ਰਾਜੇ ਅਰਿਤਾਸ ਦੀ ਧੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ (ਵੇਖੋ 2 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11: 32)। ਇਹ ਮੇਲ ਸ਼ਾਇਦ ਸਿਆਸੀ ਵਿਆਹ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਲ ਚੱਲਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਫਿਲਿੱਪਸ ਦੀ ਤੀਵੀਂ ਹੋਰੋਦਿਆਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਹੇਰੋਦੇਸ ਫਿਲਿੱਪਸ ਪਹਿਲਾ¹⁰ ਫ਼ਲਸਤੀਨ ਦੇ ਇਕ ਤਟਵਰਤੀ ਨਗਰ ਵਿਚ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਾਂਗ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਰੋਮ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੇਰੋਦੇਸ ਅੰਤਿਪਾਸ ਫਿਲਿੱਪਸ ਅਤੇ ਹੋਰੋਦਿਆਸ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰੋਦਿਆਸ ਅੱਗੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਰੱਖੀ। ਅਤੇ ਉਹ ਫਿਲਿੱਪਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਰੋਮ ਤੋਂ ਉਹਦੇ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਆਉਣ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਇਹ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇਰੋਦੇਸ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਤਲਾਕ ਦੇਵੇਗਾ।¹¹

ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਇਹ ਲੜੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਭਰੀ ਅਤੇ ਮੂਸਾ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਅਤੇ ਰੋਮੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ। ਰੋਮੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਤਲਾਕ ਦੇਣ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਰੋਮੀਆਂ 7:2, 3)। ਯਹੂਦੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਤਲਾਕ ਮਰਦ ਦਾ ਹੱਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਕੁਲੀਨ ਤੰਤਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਯਹੂਦੀ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਰੀਤ ਫੜ ਲਈ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ੋਰ ਫੜ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਰੋਮੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਆਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।¹² ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਹੇਰੋਦਿਆਸ ਨਾਲ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਾਕਾਂ ਨਾਲ ਜਿਣਸੀ ਸਬੰਧ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਦੀ ਮੂਸਾ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਿਚ ਸਖ਼ਤ ਮਨਾਹੀ ਸੀ। ਭਰਾ ਦੀ ਵਹੂਟੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੂਸਾ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸੀ ਜੇ ਭਰਾ ਮਰ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਦਾ ਕੋਈ ਪੁੱਤਰ ਨਾ ਹੋਵੇ (ਲੇਵੀਆਂ ਦੀ ਪੋਥੀ 18:16; 20:21; ਵਿਵਸਥਾਸਾਰ 25:5-10; ਵੇਖੋ ਮੱਤੀ 22:24)। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਜੋਸੇਫ਼ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ‘‘ਹੇਰੋਦਿਆਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਡਗਮਗਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਉਸ ਤੋਂ ਤਲਾਕ ਲੈਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ [ਹੇਰੋਦੇਸ ਅੰਤਿਪਾਸ] ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦਾ ਭਰਾ ਸੀ।’’¹³

ਇਸ ਵਿਭਚਾਰੀ, ਸਾਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਦੇ ਕਾਰਣ ਯੂਹੰਨਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਝਿੜਕਿਆ ਸੀ। ਨਬੀ ਨੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ, ‘‘ਉਹ ਦਾ ਰੱਖਣਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯੋਗ ਨਹੀਂ।’’ ਹੇਰੋਦੇਸ ਅਤੇ ਹੇਰੋਦਿਆਸ ਦੇ ਪਾਪ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਯੂਹੰਨਾ ਦੀ ਨਿਡਰਤਾ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਵਿਚ ਅਹਾਬ ਅਤੇ ਈਜ਼ਬਲ ਦੇ ਪਾਪ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਏਲੀਆਹ ਦੀ ਨਿਡਰਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (1 ਰਾਜਿਆਂ 21:19-24)। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਓਨੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿੰਨੀ ਅੱਜ ਪੱਛਮੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈ। ਇਸ ਜੋੜੇ ਦੇ ਵਿਆਹ ਲਈ ਯੂਹੰਨਾ ਦੀ ਝਿੜਕ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਦਾ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣੀ। ਮੱਤੀ ਭਾਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕਈ ਵੇਰਵੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਰਕੁਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਪੂਰਣ ਵਿਆਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (ਮਰਕੁਸ 6:17-29)।

ਆਇਤ 5. ਮੱਤੀ ਨੇ ਯੂਹੰਨਾ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇਣ ਦੀ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ: ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਣਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਡਰਿਆ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਨਬੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਾਪ ਲਈ ਯੂਹੰਨਾ ਦੀ ਡਾਂਟ ਤੋਂ ਝਿਜਕ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖਮੋਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਮਰਵਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਯੂਹੰਨਾ ਨੂੰ ਨਬੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (3:5, 6; 11:7-15; 21:26), ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅਨਿਆਪੂਰਣ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਾਲ ਦੰਗਾ ਨਹੀਂ ਭੜਕਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਮਰਕੁਸ ਵਿਚ ਯੂਹੰਨਾ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਹੇਰੋਦਿਆਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੇਰੋਦੇਸ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਯੂਹੰਨਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਬੇਹੱਦ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀ (ਮਰਕੁਸ 6:19)। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਯੂਹੰਨਾ ਦਾ ਅਤੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਦਾ ਡਰ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਉਹਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ (ਮਰਕੁਸ 6:20)। ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੇਰੋਦਿਆਸ ਨਾਲ ਹਰਾਮਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਅਖੀਰ ਉਸੇ ਨੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਚਲਾਕੀ ਖੇਡੀ ਸੀ।

ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਅਤੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਦੀ ਪੇਚੀਦਗੀ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਯੂਹੰਨਾ ਬਾਰੇ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਮਿਲੇ ਜੁਲੇ ਸਨ। ਉਸਦਾ ਇਕ ਮਨ ਨਬੀ ਨੂੰ ਖਮੋਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਦੂਜਾ ਉਹਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਮਰਕੁਸ 6:20)। ਵਿਲੀਅਮ ਹੈਂਡ੍ਰਿਕਸਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ

ਸੀ ਕਿ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਯੂਹੰਨਾ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਭਾਵੇਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਵੀ ਹੋਣ ਉਸ ਨੇ ਹਕੀਕਤ ਕਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਨਿਡਰਤਾ ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਸ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਸੀ।¹⁴ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਇਕ ਗੱਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹਾਕਮ ਫ਼ੋਲਿਕਸ ਨੇ ਵਿਚ-ਵਿਚ ਪੌਲਸ ਤੋਂ ਸੁਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਵਾਰ ਰਸੂਲ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਉਹ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 24:24-26)।

ਆਇਤ 6. ਯੂਹੰਨਾ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇਣ ਲਈ ਹੇਰੋਦਿਆਸ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਸੀ। ਜਨਮ ਦਿਨ ਯਹੂਦੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ,¹⁵ ਪਰ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਜਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।¹⁶ ਮਰਕੁਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ, ‘‘ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਦੇ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਅਮੀਰਾਂ ਅਤੇ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਗਲੀਲ ਦੇ ਰਈਸਾਂ ਲਈ ਦਾਅਵਤ ਕੀਤੀ’’ (ਮਰਕੁਸ 6:21)। ਜੇ ਯੂਹੰਨਾ ਦੀ ਕੈਦ ਅਤੇ ਮੌਤ ਮੁਕੇਰੁਸ ਨਾਮਕ ਥਾਂ ਵਿਚ ਹੋਈ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੋਸੇਫ਼ਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ) ਤਾਂ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਮਹਿਮਾਨ ਉਸ ਘਟਨਾ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਗਲੀਲ ਤੋਂ ਪਿਰੀਆ ਵਿਚ ਚੱਲ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਮੁਕੇਰੁਸ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਖੁਦਾਈਆਂ ਤੋਂ ਦਾਅਵਤ ਦੇ ਵੱਡੇ ਕਮਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਇਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਖੰਭਿਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਾਲਾ ਅਹਾਤਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਜ਼ਿਆਫ਼ਤਾਂ ਦੇ ਥਾਂ ਲਈ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਹਿਲ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ।¹⁷

ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੀ ਦਾਅਵਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਫ਼ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਦਾਅਵਤ ਸੀ। ਸ਼ਰਾਬ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸੀ। ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਈ ਔਰਤਾਂ ਭੜਕਾਊ ਨਾਚ ਨਾਲ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਪਰਚਾਵਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਵਿਲਾਸਿਤਾ ਵਿਚ ਹੇਰੋਦਿਆਸ ਦੀ ਧੀ ਵਿਚਾਲੇ ਨੱਚੀ ਸੀ।¹⁸ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਭੜਕਾਊ ਨਾਚ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸ਼ਮਰਨਾਕ ਹੋਵੇਗਾ (ਵੇਖੋ ਅਸਤਰ 1:10-12)। ਤਾਂ ਵੀ ਹੇਰੋਦਿਆਸ ਆਪਣੀਆਂ ਦੁਸ਼ਟ ਚਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦਾ ਸੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਝਕੀ। ਬਾਈਬਲ ਹੇਰੋਦਿਆਸ ਦੀ ਕੁੜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੀ। ਪਰ ਜੋਸੇਫ਼ਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ‘‘ਸਲੋਮੀ’’ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਕੁੜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਫ਼ਿਲਿੱਪੁਸ ਪਹਿਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੇਰੋਦਿਆਸ ਨੇ ਤਲਾਕ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।¹⁹ ਇਸ ਘਟਨਾ ਵੇਲੇ ਉਹ ਕੁੜੀ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗੀ।²⁰ ਆਇਤ 11 ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ‘‘ਕੁੜੀ’’ (*korasion*) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜੈਰੁਸ ਦੀ ਧੀ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸੀ (9:24, 25; ਮਰਕੁਸ 5:42)। ਸਲੋਮੀ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਚਲਾਕੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਭੋਲੀ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ। ਆਖ਼ਰ ਉਸ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਉਹ ਲੜਕੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਉਮਰ ਦੀ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਨੇੜੇ ਸੀ।²¹ ਇਸ ਜਸ਼ਨ ਦੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਸਲੋਮੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਆਪਣੇ ਚਾਚੇ ਫ਼ਿਲਿੱਪੁਸ ਦੂਜੇ (ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਹਾਕਮ) ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। 34 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਸਦਾ ਵਿਆਹ ਆਪਣੇ ਚਚੇਰੇ ਭਰਾ ਅਰਿਸਤੋਬਲੁਸ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।²²

ਆਇਤ 7. ਸਲੋਮੀ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਣ ਨੇ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੂੰ ਐਨਾਂ ਭਾਵੁਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਨੇ ਸਹੁੰ ਖਾ ਕੇ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਭਈ ਜੇ ਕੁਝ ਤੂੰ ਮੰਗੇਂ ਸੋਈ ਤੈਨੂੰ ਦਿਆਂਗਾ। ਹੋਰ ਸਾਫ਼ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ‘‘ਆਪਣੇ ਅੱਧੇ ਰਾਜ ਤਕ’’ ਦੇ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ (ਮਰਕੁਸ 6:23)। ਮਰਕੁਸ ਵਿਚ ਇਸ ਇਜ਼ਹਾਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਫ਼ਜ਼ੀ ਨਾ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਦੋ ਅਧਾਰਾਂ ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਹੇਰੋਦੇਸ ਰੋਮ ਦੇ ਠਹਿਰਾਏ ਹੋਏ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗਲੀਲ ਅਤੇ ਪਿਰੀਆ ਉੱਤੇ ਹਾਕਮ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਇਲਾਕਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਅਖਾਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਅਹਸ਼ਵੇਰੋਸ਼ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਹੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਤਰ

ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਸੀ (ਅਸਤਰ 5:3; 7:2)। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਾਕਅੰਸ਼ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਹੇਰੋਦੇਸ ਸਲੋਮੀ ਨੂੰ ਇਕ ਤੋਹਫ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਇਤ 7 ਵਿਚ 'ਸਹੁੰ' ਸ਼ਬਦ ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਵਚਨ ਵਿਚ ਹੈ ਪਰ ਆਇਤ 9 ਵਿਚ ਇਹ ਬਹੁਵਚਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਕੀਤੀ (ਮਰਕੁਸ 6:22, 23)।

ਆਇਤ 8. ਇੱਥੇ ਸਲੋਮੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦਾਅਵਤ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਚਲੀ ਗਈ (ਮਰਕੁਸ 6:24)। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਰੋਦਿਆਸ ਨਾਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਖਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਉਹਦੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਨਾਚ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਾਅਦਾ ਕਰ ਲਵੇਗਾ, ਉਸਨੇ ਸਲੋਮੀ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਅੱਗੇ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਜਦ ਸਲੋਮੀ ਨੇ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦਾ ਵਚਨ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਮੰਗੇ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਤਰਏ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕੀ ਚੁਣਿਆ ਹੈ, ਝੱਟ ਹੇਰੋਦਿਆਸ ਕੋਲ ਚਲੀ ਗਈ (ਮਰਕੁਸ 6:25)।

ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਚੁੱਕ ਨਾਲ ਬੋਲੀ, ਯੂਹੰਨਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸਿਰ ਐਥੇ ਥਾਲ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਦਿਓ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਯੂਹੰਨਾ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਾਲਿਮ ਬੇਨਤੀ ਮੁੱਖ ਖਾਣੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰੋਸੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। 'ਥਾਲ' (*pinax*) ਮਾਸ ਵਰਤਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਚੌਰਸ ਭਾਂਡਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ *ਪਿਨੇਕਸ* ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਤਖ਼ਤੇ ਜਾਂ ਫੱਟੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਲੱਕੜ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਲਈ²³ ਜੌਨ ਲਾਈਟਫੁਟ ਨੇ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੀ ਸਹੁੰ ਅਤੇ ਸਲੋਮੀ ਦੀ ਮੰਗ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਭਾਵਤ ਸਮਾਨਤਾ ਲਿਖੀ ਹੈ:

ਜੇ ਸਹੁੰ 'ਉਹਦੇ ਸਿਰ ਦੀ' ਸੀ, ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਕੁੜੀ ਦੀ ਮੰਗ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਸੀ; ਭਾਵੇਂ ਬੜੇ ਹੀ ਅਨਿਆਪੂਰਣ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ; ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, 'ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਦੀ ਸਹੁੰ ਖਾਧੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਜੋ ਮੰਗਾ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੇਵੇਂਗਾ; ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸਿਰ ਦੇ ਦੇ।'²⁴

ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦਿਆਂ ਸਲੋਮੀ ਨੇ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹਦਿਲੀ ਵਾਲੇ ਤੋਹਫ਼ੇ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

ਆਇਤ 9. ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਜਦ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਉਦਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਸਹੁੰ ਖਾਧੀ। ਜੇ ਗੱਲ ਸਿਰਫ਼ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੀ ਸਹੁੰ ਤਕ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਲੋਮੀ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੰਗਣ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਆਖ਼ਿਰ ਉਸਨੇ ਇਕ ਬੇਕਸੂਰ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਯਹੂਦੀ ਰੱਬੀਆਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹੁੰਆਂ ਤੋਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੱਡੀ ਬੁਰਿਆਈ ਦਾ ਕਾਰਣ ਨਾ ਬਣਨ, ਛੁਡਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਕੱਢ ਲਏ ਸਨ। ਇਸ ਸਹੁੰ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਉਸਦੀ ਅਲੋਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਬੇਕਸੂਰ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਨੀ ਸੀ (ਵੇਖੋ 1 ਸਮੂਏਲ 25:22, 34)²⁵

ਤਾਂ ਵੀ ਜੇ ਹੇਰੋਦੇਸ ਆਪਣਾ ਵਾਅਦਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਗੁਆ ਬੈਠਣੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋੜ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 'ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਫੌਜ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਗਲੀਲ ਦੇ ਰਈਸ' ਸਨ (ਮਰਕੁਸ 6:21)। ਯੂਨਾਨੀ ਕ੍ਰਿਸਤੀਅਨ ਜਿਸਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 'ਜਿਹੜੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਸਨ' ਹੋਇਆ

ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ‘[ਉਸਦੇ] ਨਾਲ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ’ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਰਿਆ ਸ਼ਬਦ *sunakeimai* ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਆਇਤ ਵਿਚ ਹੇਰੋਦੇਸ ਅੰਤਿਪਾਸ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਨਾਂਅ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ ਤੇ ਹੇਰੋਦੇਸ ‘ਰਾਜਾ’ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ‘ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਹਾਕਮ’ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ (14:1 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)। ਪਰ ਮੱਤੀ ਦਾ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੂੰ ‘ਰਾਜਾ’ ਦੱਸਣਾ ਇਸ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਂਅ ਦੀ ਉਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਮੰਨੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ‘ਰਾਜਾ’ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੀ ਹੇਰੋਦੇਸ ਅਤੇ ਹੇਰੋਦਿਆਸ ਦੇ ਪਤਨ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣੀ। ਜਦ ਅਰਿਸਤੋਬਲੂਸ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਅਤੇ ਹੇਰੋਦਿਆਸ ਦਾ ਮਤਰੇਆ ਭਰਾ, ਅਗਿੱਪਾ ਪਹਿਲਾ ਫ਼ਿਲਿੱਪੁਸ ਦੇ ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਰਾਜਾ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਈਰਖਾ ਅਤੇ ਸਾੜੇ ਨਾਲ ਭਰ ਗਈ। ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਮਨਾ ਕੇ ਉਹ 39 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਕਲੀਗੁਲਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਅਹੁਦਾ ਦੇਣ ਲਈ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਗਈ। ਪਰ ਇਸ ਵਕਤ ਅਗਿੱਪਾ ਨੇ ਜੋ ਕਿ ਕਲੀਗੁਲਾ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਦੋਸਤ ਸੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਘੱਲਿਆ ਕਿ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਪਾਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਘ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਲੀਗੁਲਾ ਨੇ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਹੇਰੋਦਿਆਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਚੁਣਿਆ। ਜੋਸੇਫ਼ਸ ਨੇ ਇਸ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਗਾਉਲ ਅਤੇ ਸਪੇਨ ਨਾਮਕ ਦੋ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵਿਅੰਗ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗਲੀਲ ਅਤੇ ਪਿਰੀਆ ਦਾ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਉਸਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਗਿੱਪਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।⁶

ਆਇਤ 10. ਝਕਦੇ ਹੋਏ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿ ਉਸਦਾ ਸਿਰ ਥਾਲ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ, ਮਨੁੱਖ ਭੇਜ ਕੇ ਕੈਦਮਾਨੇ ਵਿਚ ਯੂਹੰਨਾ ਦਾ ਸਿਰ ਵਢਵਾ ਸੁੱਟਿਆ (ਮਰਕੁਸ 6:27)। ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੂੰ ਰੋਮ ਵੱਲੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਸੀ। ਪਰ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਯਹੂਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸੀ। ਸਿਰ ਵੱਢ ਕੇ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਵੀ ਯਹੂਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਢੰਗ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।⁷

ਯੂਹੰਨਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵਾਸਨਾ/ਵਿਭਚਾਰ, ਤਲਾਕ, ਸਹੂਆਂ ਅਤੇ ਗੁੱਸਾ/ਕਤਲ ਵਰਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਈ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਯਿਸੂ ਨੇ ਪਹਾੜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ ਸੀ (5:21-37)। ਇਹ ਘਟਨਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਗੈਰ ਮਨੁੱਖੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਹੈ।

ਆਇਤ 11. ਜਦ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਯੂਹੰਨਾ ਦਾ ਸਿਰ ਥਾਲ ਵਿਚ ਸਲੋਮੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਕੁੜੀ ਫ਼ੌਰਨ ਉਹ ਘਿਣਾਉਣਾ ਇਨਾਮ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਲੈ ਗਈ। ਪਵਿੱਤਰ ਲਿਖਤ ਹੇਰੋਦਿਆਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੀ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਈਨਾਮ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣਾ ਯੂਨਾਨੀ ਰੋਮੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।⁸

ਆਇਤ 12. ਯੂਹੰਨਾ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ (ਵੇਖੋ 9:14; 11:2) ਉਹਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਣ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹਦੀ ਲੋਥ ਚੁੱਕੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਫ਼ਨਾ ਸਕਣ। ਡੂੰਘੇ ਸਦਮੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਰਾਮ ਲਈ ਕਬਰ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ (ਮਰਕੁਸ 6:29)। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਦਫ਼ਨਾਉਣਾ ਯਹੂਦੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰੋਪਕਾਰ ਦਾ ਢੰਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਯੂਹੰਨਾ

19:38-42; ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 8:2)।

ਇੱਥੇ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦ 'ਲੇਖ' ਦਾ ਯੂਨਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਆਮ ਸ਼ਬਦ *soma* ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ *ptoma* ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ 'ਜੋ ਡਿੱਗ ਗਿਆ ਹੈ' ਲਈ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਇਹ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ 'ਮੁਰਦਾ ਦੇਹ' ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਜੋ 'ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ' ਹੋਵੇ (14:12; 24:28; ਮਰਕੁਸ 6:29; 15:45; ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਪੋਥੀ 11:8, 9)।²⁹

ਯੂਹੰਨਾ ਦੀ ਬਿਨਾ ਸਿਰ ਵਾਲੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਦਫ਼ਨਾਉਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਹਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਆਣ ਕੇ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਦਿੱਤੀ। ਜੇ ਡਬਲਯੂ. ਮੈਕਗਰਵੇ ਨੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਯੂਹੰਨਾ ਦੇ ਚੇਲੇ ਯਿਸੂ ਕੋਲ ਉਹਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਵੀ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਯਿਸੂ ਇਕ ਰਾਜ ਖੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।³⁰ ਇਹ ਬਣਤਰ ਅਗਲੇ ਭਾਗ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੌਮੀ ਜਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਿਸੂ ਨੇ ਮੋਅਜਜ਼ੇ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਖਾਣਾ ਖੁਆਇਆ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਯੂਹੰਨਾ 6:15)। ਚੇਲਿਆਂ ਦਾ ਯਿਸੂ ਕੋਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਣਾ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਜਵਾਬ ਉਸ ਨੇ ਯੂਹੰਨਾ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਉਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ (11:1-6)। ਪੱਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਯੂਹੰਨਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਯਿਸੂ ਵੱਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭੁਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ।

~~~ ਸਬਕ ~~~

ਹੇਰੋਦੇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ (14:3, 4)

ਹੇਰੋਦਿਆਸ ਨਾਲ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਿਚ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ (ਲੇਵੀਆਂ ਦੀ ਪੋਥੀ 18:6-18; 20:21)। ਯੂਹੰਨਾ ਦੀ ਝਿੜਕ ਵਿਚ ਯਕੀਨਨ ਇਹੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਭਚਾਰ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਵੀ ਸੀ। ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਭਚਾਰ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਰਾਣੇ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇਮਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਨਿੰਦਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ (ਕੁਚ 20:14; ਮੌਤੀ 19:1-10)।

ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 5:1-13), ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਰਿੰਥੁਸ ਦਾ ਬੰਦਾ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਰੱਖ ਲਿਆ ਸੀ, "ਫ਼ੋਰਨੀਕੇਸ਼ਨ" (KJV) ਜਾਂ "ਜਿਨਸੀ ਬਦਫ਼ਹਿਲੀ" (NIV) ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ। "ਫ਼ੋਰਨੀਕੇਸ਼ਨ" (*porneia*) ਇਕ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਭਚਾਰ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਰੋਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਰਦ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਔਰਤ "ਜ਼ਾਨੀ" ਭਾਵ ਵਿਭਚਾਰਣ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇਗੀ (ਰੋਮੀਆਂ 7:2, 3)। ਇਹ ਗੱਲ ਆਪਣੀ ਵਿਆਖਿਆ ਆਪ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਪਤੀ ਜਾਂ ਪਤਨੀ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਮੁੜ ਵਿਆਹ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਭਚਾਰ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ। ਤਲਾਕ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਿਆਹ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਈਬਲ ਦਾ ਕਾਰਣ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਭਚਾਰੀ ਹੀ ਹੈ (19:9)।

ਸਲੋਮੀ ਦਾ ਨਾਚ ਅਤੇ ਨੱਚਣਾ (14:6)

ਸਲੋਮੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਖਾਏ ਗਏ ਨਾਚ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਭਾਵੇਂ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਸੰਦਰਭ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਮੁਕ ਅਤੇ ਭੜਕਾਊ ਸੀ। ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਵਿਚ ਨੱਚਣ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਵਿਰੋਧ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗਲਾਤੀਆਂ 5: 19-21 ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ ਨੱਚਣ ਨੂੰ ਗਲਤ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਸ਼ਬਦ (*aselgeia*) ਜਿਸਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ‘ਲੁੱਚਪੁਣਾ’ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ‘ਬਦਪਰਹੇਜ਼ੀ, ਹਵਸ, ਬਦਕਾਰੀ, ਸ਼ੋਖੀ, ਅਸ਼ਲੀਲ ਹਰਕਤਾਂ, ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਨਾਲ ਫੜਨਾ’ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਖਰੀ ਦੋ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਾਚ ਨੂੰ ਗਲਤ ਠਹਿਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਤਾਂ ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਭੜਕਾਊ ਹਲਚਲ ਜਾਂ ਜਿਸਮਾਂ ਵਿਚ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ *akatharsia* ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ‘ਗੰਦਮੰਦ’ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਨੈਤਿਕ ਕ੍ਰਮਸ਼ੁੱਠਤਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜੇ ਗੰਦੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿੱਕਲੇ ਅਤੇ ਘਿਰਣਾਯੋਗ ਹਨ।³¹ ਤੀਜੇ ਸ਼ਬਦ, ‘ਬਦਮਸਤੀਆਂ’ (*kōmos*) ਦਾ ਸਬੰਧ ‘ਨੱਚਣ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ, [ਜਿਹੜੇ] ਭਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬੀ ਅਤੇ ਮਤਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।’³²

ਨੱਚਣ ਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਹ ਤਿੰਨ ਤੱਥ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਭਲਾ ਨਾਚ ਭੜਕਾਊ ਅਨੈਤਿਕਤਾ ਨੂੰ ਵਿਖਾਵਾ ਜਾਂ ਵਧਾਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ? ਦੂਜਾ, ਭਲਾ ਨਾਚ ਕਰਨਾ ਅਸ਼ਲੀਲ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਵਧਾਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। (ਵੇਖੋ 1 ਤਿਮੋਥਿਊਸ 2:9.) ਤੀਜਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਨਾਚ ਅਨੈਤਿਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਹੈ? (ਰੋਮੀਆਂ 13:12, 13)।

ਨਾਚ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਸੀਹੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕਈ ਸਵਾਲਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ: ‘ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਚ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ?’; ‘ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾਚ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੂਜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ?’; ‘ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਚ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਲੈਣ ਨਾਲ ਇਕ ਮਸੀਹੀ ਅਤੇ ਮਸੀਹ ਦੀ ਕਲੀਸੀਆ ਦੇ ਨਾਂਅ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਂਅ ਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ?’

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਆਰ. ਟੀ. ਫ੍ਰਾਂਸ, *ਦ ਗੌਸਪਲ ਅਕਾਰਡਿੰਗ ਟੂ ਮੈਥਿਊ*, ਦ ਟਿੰਡੇਲ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਕਮੈਂਟਰੀਜ਼ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਸ ਪਬਲੀਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1985), 231-32. ²ਕ੍ਰੇਗ ਐਸ. ਕੀਨਰ, *ਏ ਕਮੈਂਟਰੀ ਆਨ ਦ ਗੌਸਪਲ ਆਫ ਮੈਥਿਊ* (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਸ ਪਬਲੀਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1999), 397. ³ਜੋਸੇਫਸ ਐਂਟੀਕੁਇਟੀਜ਼ 17.11.4; 18.4.6. ⁴ਜ਼ੌਡਰਵਨ *ਇਲੱਸਟ੍ਰੇਟਡ ਬਾਈਬਲ ਬੈਕਗਰਾਊਂਡਜ਼ ਕਮੈਂਟਰੀ*, ਜਿਲਦ 1, ਮੈਥਿਊ, ਮਾਰਕ, ਲੂਕ, ਸੰਪਾ. ਕਲਿੰਟਨ ਈ. ਆਰਨੋਲਡ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ਿਗਨ: ਜ਼ੌਡਰਵਨ, 2002), 88 ਵਿਚ ਮਾਈਕਲ ਜੇ. ਵਿਲਕਿੰਸ, ‘ਮੈਥਿਊ।’ ⁵ਯੂਹੰਨਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਇੱਕੋ ਮੋਅਜਜ਼ਾ ਉਸ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਹੈ (ਲੂਕਾ 1)। ਜ਼ਾਹਿਰ ਤੌਰ ਤੇ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੂੰ ਯਿਸੂ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਸੀ ਕਿ ਯਿਸੂ ਯੂਹੰਨਾ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੋਅਜਜ਼ੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ⁶ਜੇ. ਡਬਲਯੂ. ਮੈਕਗਰਵੇ, *ਦ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਕਮੈਂਟਰੀ*, ਜਿਲਦ 1, ਮੈਥਿਊ ਐਂਡ ਮਾਰਕ (ਪੰਨਾ ਰਹਿਤ, 1875; ਰੀਪ੍ਰਿੰਟ, ਡਿਲਾਈਟ, ਆਰਕੈਂਸਾ: ਗੌਸਪਲ ਲਾਈਟ ਪਬਲੀਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., ਮਿਤੀ ਰਹਿਤ), 128. ⁷ਜੈਕ ਪੀ. ਲੂਈਸ, *ਏ ਕਮੈਂਟਰੀ ਆਨ*

ਦ ਗੌਸਪਲ ਅਕਾਰਡਿੰਗ ਟੂ ਮੈਥਿਊ, ਭਾਗ 2, ਦ ਲਿਵਿੰਗ ਵਰਡ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਆਸਟਿਨ, ਟੈਕਸਸ: ਸਵੀਟ ਪਬਲੀਸਿੰਗ ਕੰ., 1976), 13; ਵੇਖੋ ਜੋਸੇਫਸ ਵਾਰਜ਼ 1.30.7. ⁸ਡਗਲਸ ਆਰ. ਏ. ਹੇਅਰ, ਮੈਥਿਊ, ਇੰਟਰਪ੍ਰਿਟੇਸ਼ਨ (ਲੁਈਸਿਵਿਲੇ: ਜੌਨ ਠੌਕਸ ਪ੍ਰੈੱਸ, 1993), 165. ⁹ਜੋਸੇਫਸ ਐਂਟੀਕੁਇਟੀਜ਼ 18.5.2. ¹⁰ਹੋਰੇਦੇਸ ਫ਼ਿਲਿੱਪਸ ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਭਰਾ ਹੋਰੇਦੇਸ ਫ਼ਿਲਿੱਪਸ ਦੂਜੇ (ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਹਾਕਮ ਨਾਲੋਂ ਅੱਡ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ)। ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਆਫ ਜੀਜ਼ਸ ਐਂਡ ਦ ਗੌਸਪਲਜ਼, ਸੰਪਾ. ਯੋਏਲ ਬੀ. ਗ੍ਰੀਨ ਅਤੇ ਸਕਾਟ ਮੈਕਨਾਈਟ (ਡਾਊਨਰਜ਼ ਗ੍ਰੇਵ, ਇਲਿਨੋਇ: ਇੰਟਰਵਰਸਟੀ ਪ੍ਰੈੱਸ, 1992), 323-24 ਵਿਚ ਵੇਖੋ ਡਬਲਯੂ. ਬੇਹਨਰ, "ਹੋਰੇਡੀਅਨ ਡਾਇਨੈਸਟੀ।"

¹¹ਜੋਸੇਫਸ ਐਂਟੀਕੁਇਟੀਜ਼ 18.5.1. ਆਪਣੀ ਧੀ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਅਰਿਤਾਸ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹੋਰੇਦੇਸ ਅੰਤਿਪਾਸ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਜਿੱਤ ਪਾ ਲਈ। ¹²ਯਿਸੂ ਨੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਦੇ ਸਮਰਪਣ ਦੀ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾਤਮਕ ਮੰਜ਼ੂਰੀ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ (5:31, 32; 19:3-9)। ¹³ਜੋਸੇਫਸ ਐਂਟੀਕੁਇਟੀਜ਼ 18.5.4. ¹⁴ਵਿਲੀਅਮ ਹੈਂਡ੍ਰਿਕਸਨ, ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਕਮੈਂਟਰੀ: ਐਕਸਪੋਜ਼ਿਸ਼ਨ ਆਫ ਦ ਗੌਸਪਲ ਅਕਾਰਡਿੰਗ ਟੂ ਮੈਥਿਊ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ਿਗਨ: ਬੇਕਰ ਬੁਕ ਹਾਊਸ, 1973), 587. ¹⁵ਜੋਸੇਫਸ ਅਗੋਸਟ ਅੱਪੀਅਨ 2.26; ਮਿਸ਼ਨਾਹ ਅਬੋਦਾਹ ਜ਼ਹਾਰ 1.3. ¹⁶ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ, ਵੇਖੋ ਜੋਸੇਫਸ ਐਂਟੀਕੁਇਟੀਜ਼ 19.7.1. ¹⁷ਵਿਲਕਿੰਸ, 89-90. ¹⁸ਪਰ ਇਹ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰੇਦੀਆਸ ਦੀ ਬੇਟੀ ਨੇ ਡਕਕਾਊ ਨਾਚ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਰੇਦੇਸ ਨੂੰ ਮਰਿਆਦਾ ਭਰੇ ਨਾਚ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ। ਵੇਖੋ ਹੈਰਲਡ ਡਬਲਯੂ. ਹੋਹਨਰ, ਹੇਰਲਡ ਐਂਟੀਪਾਸ, ਸੋਸਾਇਟੀ ਫ਼ਾਰ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਸਟੱਡੀਜ਼ ਮੋਨੋਗ੍ਰਾਫ਼ ਸੀਰੀਜ਼, 17 (ਕੈਂਬ੍ਰਿਜ਼: ਕੈਂਬ੍ਰਿਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈੱਸ, 1972), 156-57. ¹⁹ਜੋਸੇਫਸ ਐਂਟੀਕੁਇਟੀਜ਼ 18.5.4. ²⁰ਸਲੋਮੀ ਭਾਵੇਂ ਵੱਡੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਹੋਹਨਰ ਦਾ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਾਰਾਂ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। (ਹੋਹਨਰ, 154-56.)

²¹ਸਪਤਤੀ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਅਹਸ਼ਵੇਰੇਸ਼ ਲਈ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਕੁਆਰੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਸਤਰ ਵੀ ਸੀ, *korasion* ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ (ਅਸਤਰ 2:2, 9)। ²²ਜੋਸੇਫਸ ਐਂਟੀਕੁਇਟੀਜ਼ 18.5.4. ²³ਵਾਲਟਰ ਬਾਉਰ, ਏ ਗ੍ਰੀਕ-ਇੰਗਲਿਸ਼ ਲੈਕਸੀਕਨ ਆਫ ਦ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਐਂਡ ਅਦਰ ਅਰਲੀ ਕ੍ਰਿਸਚਿਅਨ ਲਿਟਰੇਚਰ, ਜਿਲਦ 3ਜੀ, ਸੋਧ ਅਤੇ ਸੰਪਾ. ਫ੍ਰੈਡਰਿਕ ਡਬਲਯੂ. ਡੈਂਕਰ (ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਪ੍ਰੈੱਸ, 2000), 814; ਡੇਵਿਡ ਹਿੱਲ, ਦ ਗੌਸਪਲ ਆਫ ਮੈਥਿਊ, ਦ ਨਿਊ ਸੈਂਚੁਰੀ ਬਾਈਬਲ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਸ ਪਬਲੀਸਿੰਗ ਕੰ., 1972), 244. ²⁴ਜੌਨ ਲਾਈਟਫੁਟ, ਏ ਕਮੈਂਟਰੀ ਆਨ ਦ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਫ਼ਰਾਮ ਦ ਟਾਲਮੁਡ ਐਂਡ ਹੋਬਰੇਕਾ: ਮੈਥਿਊ-1 ਕੋਰਿੰਥੀਅੰਸ, ਜਿਲਦ 2, ਮੈਥਿਊ-ਮਾਰਕ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈੱਸ, 1859; ਰੀਪ੍ਰਿੰਟ, ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ਿਗਨ: ਬੇਕਰ, 1979), 218; ਵੇਖੋ ਮਿਸ਼ਨਾਹ ਸੈਨਹੇਡ੍ਰਿਨ 3.2. ²⁵ਕੀਨਰ, 401. ²⁶ਜੋਸੇਫਸ ਐਂਟੀਕੁਇਟੀਜ਼ 18.7.1, 2; ਵਾਰਜ਼ 2.9.6. ²⁷ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ, ਵੇਖੋ ਕੀਨਰ, 401. ²⁸ਵੇਖੋ ਸਿਊਟੋਨਿਉਸ ਲਾਈਵਜ਼ ਆਫ ਸੀਜ਼ਰਜ਼: ਗਲਬਾ 20; ਟੇਸਟਸ ਐਨਲਜ਼ 14.57, 59, 64; ਲਾਈਵੀ ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ ਰੋਮ 39.43.1-5. ²⁹ਬਾਉਰ, 895. ³⁰ਮੈਕਗਰਾਥ, 130.

³¹ਬਾਉਰ, 34. ³²ਸੋਲਲਸ ਸਪਿਕ, ਥਿਓਲੌਜੀਕਲ ਲੈਕਸੀਕਨ ਆਫ ਦ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ, ਅਨੁ. ਅਤੇ ਸੰਪਾ. ਜੇਮਸ ਡੀ. ਅਰਨਸਟ (ਪੀਥੋਡੀ, ਮੈਸਾਚੁਸੇਟਸ: ਹੈਂਡ੍ਰਿਕਸਨ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, 1994), 2:354.